

modo disponendi, moraliter et non physice causet, indicavit Richardus in 4, distinct. 17, art. 1, quæst. 4, ad 1 prioris ordinis, dum ait animam non suscipere gratiam mediante actu, tanquam dispositione de congruo gratiæ meritoria, per qua ultima verba moralem rationem disponendi satis explicavit. Itemque moderni auctores, dicentes non habere gratiam dispositionem quam ex natura rei requirat, sed tantum ex divina ordinatione et acceptatione, ut videri potest in Vasquez, 1 p., disput. 43, cap. 1, num. 4; Medina, Cumel. et aliis 1. 2, quæst. 112, art. 1; Lorca, art. 2, disput. 25, ubi ait neminem vidiisse oppositum sentientem. Potestque primo suaderi, quia dispositio physica et ultima, seu proxima ad aliquam formam, semper et in omni recipiente solet esse necessaria; sed talis dispositio non est necessaria in omni subjecto ad receptionem gratiæ habitualis, ut constat imprimis in parvulis. Deinde id probabilius est in Christi anima; de aliis vero qui justificati sunt ante peccatum, res est dubia de facto, certum est autem sine miraculo id fieri potuisse; ergo signum est talem dispositionem neque necessariam esse, neque debitam ex natura talis formæ. Unde argumentor secundo, quia dispositio physica necessaria esse solet, vel propter expellendam formam oppositam, vel propter determinationem materiæ; hic autem non est forma opposita gratiæ, nisi peccatum, quod non physice, sed moraliter expellitur per actum oppositum, ut supra explicatum est; determinatio autem ex parte animæ necessaria non est, quia ipsa per se capax est gratiæ natura sua, et ad illam recipiendam satis est determinata, si ex parte agentis actio ad talem formam dirigatur et determinetur. Tertio, est optimum signum, quia dispositio physica necessaria ad formæ introductionem solet etiam esse necessaria ad conservationem ejus in subjecto, saltem quoad substantiam suam, seu quoad aliquem gradum minimum in via conservationis; at vero gratia non indiget illa dispositione in aliquo gradu ad sui conservationem in anima; ergo signum est non esse physicam dispositionem ad illius introductionem. Quarto, est aliud signum, quia dispositio physica recipitur in eodem subjecto cum forma; hic autem non est actus in eodem subjecto, in quo gratia habitualis introducitur, ut supponimus. Unde argumentor ultimo, quia actus supernaturalis non est dispositio physica ad proprium habitum operativum et elicivum ejus, scilicet actus fidei ad habitum fidei vel actus amoris super omnia ad habitum charitatis; ergo multo minus possunt isti actus esse dispositio physica ad habitum gratiæ sanctificantis, quæ in essentia animæ infunditur. Consequentia est evidens, tum quia actus propinquius disponit ad proprium quam ad habitum quasi communem, tum etiam quia habet maiorem proportionem eum illo, cum sint in eodem subjecto proximo. Antecedens autem probatur, quia habitus infusus comparatur ad suum actum, tanquam potentia; actus autem potentiae non est dispositio physica ad illam, ut visio ad visum, et sic de cæteris. Unde si connaturalem ordinem attendamus, talis habitus debet esse omnino prior suo actu; cum autem præcedit per modum dispositionis, fit præternaturali modo, physice loquendo, et illa immutatio fit propter congruitatem aliquam moralem; ergo signum est talem dispositionem non esse physicam, sed moralem.

8. *Respondetur contrario fundamento.* — *D. Thomas exponitur.* — In ratione dubitandi in contrarium facta, solum potest aliquam difficultatem ingerere locus D. Thomæ ibi allegatus, nam ratio ibi facta nullam habet. Propositio enim assumpta, quod omnis forma postulat præviā dispositionem physicam habentem conditiones ibi assignatas, ad summum habet locum in formis substantialibus, non in accidentalibus, ut etiam in rebus naturalibus manifestum est. Deinde habet locum in formis connaturalibus materiæ, quia non potest recipere unam formam, nisi reiciendo aliam, nec e converso recipere denuo aliquam, nisi antiquam dimittendo, et ideo necessariæ sunt dispositiones præviæ, quæ tollant determinationem seu vinculum cum una forma, et alteri illam accommodent; securus vero est in forma gratiæ, quæ et accidentalis et superioris ordinis est, neque habet positivam formam physicæ repugnantem. D. Thomas autem, in citato loco, accommodavit secundum quamdam proportionem illam dispositionem ad materiam de qua traetabat, quia consideravit essentiam divinam per modum formæ, quæ unitur intellectui per modum actus primi in esse intelligibili, et inde intulit necessitatem luminis gloriæ per modum dispositionis, non tam passivæ quam activæ, quia species intelligibilis non unitur nisi potentiae proportionatae in ordine ad actum secundum eliciendum, et quia intellectus non est ita proportionatus natura

sua divinæ essentiæ in ordine ad visionem, ideo debuit per supernaturale lumen elevari. Quæ ratio vel proportio non habet locum in praesenti, ut per se et ex dictis satis constat. Ad ultimam confirmationem, respondetur characterem non esse dispositionem ad habitualem gratiam, nec in eum finem dari, sed ut potentiam moralem in ordine ad receptionem vel actionem sacramentorum, seu tanquam proprium signum fidelium novæ legis secundum aliquem eorum statum. Unde D. Thomas, 3 part., quæst. 63, artic. 4, ad 1, ait characterem directe ac propinque disponere animam ad ea quæ sunt divini cultus exequenda, et ideo habentibus characterem Deum largiri gratiam, ut ea digne exequantur. Unde sentit esse potius rationem quamdam remotam postulantem auxilium gratiæ, quam dispositionem propriam ad gratiam. Aliud etiam quod de ornatu dicitur fictitium est, nullumque habet fundamentum, ut in 3 tom. 3 part. disput. 9, sect. 1, late tractatum est, et rationibus etiam hic factis confirmari et convinci potest.

CAPUT VI.

UTRUM AD INFUSIONEM GRATIÆ QUÆ IN JUSTIFICATIONE IMPHI FIT, ALIQUIS ACTUS PECCATORIS PER MODUM PRÆVIE DISPOSITIONIS REMOTÆ AUT PROXIMÆ NECESSARIUS SIT?

1. *De infantibus nulla est controversia.* — Suppono imprimis quæstionem hanc non habere locum in justificatione infantium, de quibus merito dixit D. Thomas, in 4, distinct. 17, quæst. 1, artic. 2, *in illis qui non per propriam voluntatem culpam incurront, et usum voluntatis non habent, non exigi ex parte eorum aliquam præparationem, sicut de pueris in baptismo patet.* Eademque est communis Theologorum sententia, imo et communis sensus Ecclesiæ. Unde Concilium Tridentinum, sess. 6, tradere volens modum justificationis quæ fit per propriam hominis dispositionem, in principio c. 3 declarat hujus justificationis exordium in adultis sumi a gratia excitante, et in cap. 6, docet talem dispositionem esse per actum liberum, et sess. 7, can. 13 de Baptismo, supponit parvulos, sine proprio actu credendi, in fide Ecclesiæ baptizari, et definit rite, sancte, et cum fructu ac effectu baptismi id fieri, et ideo inter fideles merito computari. Estque sententia D. Augustini, quam ex professo probat epistol. 57,

a medio, et libr. 4 de Peccator. merit., c. 19, 35 et 36, et lib. 3, cap. 2. Et nihilominus eodem lib. 1, cap. 9 et 34, ait parvulus infundi occultissimam gratiam, per quam ad Deum convertuntur, utique habitualiter; et libr. 3 Hypognost., cap. 41, cum dixisset: *Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere beatam vitam, nec liberum arbitrium sine gratia, subdit: Et tamen parvulos sine usu liberi arbitrii facit gratia habere beatam eternamque vitam.* Idem tradit Bernardus, serm. 66 in Cantic., et epistol. 77 ad Hugonem. Et ratio a priori est, quia infantes sunt incapaces dispositionis; fingere autem miraculum sine fundamento vanum est; illud autem exigere tanquam medium necessarium ad salutem parvorum, hæreticum est, contra communem sensum et fidem Ecclesiæ, et contra divinæ providentiae ordinem ac sapientiam.

2. *Error Majoris et aliorum.* — Quapropter merito inter hæreticos numerantur Majorani, a quodam Georgio Majore orti, qui dixerunt etiam infantes non posse justificari absque bono opere præcedente, prout refert Prateol., libr. 41; qui fundantur in aliquibus testimoniis Scripturæ, ut Marc. ult.: *Qui non creditur condemnabitur;* et ad Hebr. 11: *Sine fide impossibile est placere Deo;* et illud 2 ad Corinth. 5: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit in corpore,* etc. Et in eundem errorem incidere necesse est alios hæreticos, qui peccatum originale peccatum actuale esse dicunt, ut refert Bellarminus, lib. 5 de Ammission. grat., cap. 4. Nam si parvuli non sunt peccatores nisi per proprium actum, profecto nec justificari possunt sine illo. Contra quos hæreticos optime objicit Bellarminus Scripturarum testimonia, quibus docemur in his parvulis non esse discretionem boni et mali, ut dicitur Deuter. 1, et ad Rom. 9. Objicit etiam experientiam, qua notissimum est hos infantes Dei cognitionem habere non posse, cum vix ea quæ sensibus obvia sunt agnoscant, neque ea quæ circa ipsos fiunt percipient, et quando baptizantur non solum non consentiant, sed etiam reluctentur. Neque obstant illa Scripturæ testimonia, nam possunt de adultis intelligi, præsertim primum, ut exponit Innocentius III, in capite *Majores*, de Baptismo, et ultimum, ut exponit Augustinus, libr. 6 contra Julian., cap. 4. Vel possunt intelligi de fide, sive per actum proprium, sive per ipsam professionem quæ in susceptione

baptismi per aliorum fidem et confessionem fit, ut aliis locis exposuit Augustinus, sive (quod perinde est) per ipsum fidei habitum obtineatur, quod maxime quadrat in secundum testimonium, et potest ad primum applicari. Tertium vero, si ad parvulos extendatur, optime cum Augustino exponetur de bono vel malo quod parvuli, non in se et per se, sed in alio vel per alios gesserunt. Hæc autem de potentia Dei ordinaria ac lege communi intelligenda sunt, nam de absoluta non repugnat infantem per propriam dispositionem justificari, et ex privilegio aliquibus esse concessum, præsertim Beatissimæ Virginis et Joanni Baptiste, alibi docuimus.

3. *Quæstio quomodo in Christo Domino, Angelis, et primis parentibus locum habeat et intelligatur.* — Secundo, suppono quæstionem hanc posse moveri tam de simplici justificatione, quæ per solam sanctificationem personæ, in qua nullum peccatum supponitur, et consequenter sine peccati remissione fit, quam de justificatione peccatoris. Nunc vero solum de justificatione impii proposita est, tum quia sola illa est propria hominum, qui ex Adamo per seminalem propagationem descendunt (prior enim solum in Angelis, Adamo et Eva in statu innocentiae locum habuit); tum etiam quia ob hanc causam tantum de priori tradita est nobis doctrina pertinens ad dogmata fidei. De Angelis enim et primis hominibus, incertum est an fuerint sanctificati cum proprio actu libero ac merito quem in eodem instanti habuerint; et positio etiam tali actu, sub opinione positum est a talis actus fuerit dispositio præparans, et ordine naturæ præcedens infusionem gratie habitualis, vel tantum operatio subsequens illam in eodem instanti, sicut illuminatio aeris ad lucem solis in primo instanti subsecuta est. In quibus quæstionibus nihil habemus certum ex principiis vel definitionibus fidei, vel Patrum doctrina, licet in utraque probabilius sit et Angelos et homines sanctificatos in principio fuisse per proprium actum quo se ad receptionem gratie disposuerunt, quia ille modus justificationis illorum statui et conditioni magis est consentaneus. Quod secus est in singulari et excellenti sanctificatione animæ Christi, tam ut primario per gratiam unionis facta est, quam ut secundario per infusionem gratie habitualis est facta; nam prior sanctificatio non supponebat humanam personam, sed naturam in unitatem divinæ personæ assumendam, et ideo non potuit ope-

rationem aliquam in tali natura supponere, per quam se ad illam sanctificationem disponeret. Altera vero sanctificatio ex priori per modum proprietatis connaturalis sine ulla prævia dispositione subsecuta est cum tanta perfectione, ut statim in eodem instanti per actus gloriae et beatitudinis fuerit consummata, et alios etiam actus meritorios habuerit, qui justitiae fructus, non dispositiones ad illam in Christo fuerint. Hoc autem singulare in illo fuit propter ipsius personæ dignitatem; nunc ergo solum de justificatione adulorum, quæ remissionem peccatorum includit, et ideo justificatio impii dicitur, tractamus.

4. *Prima opinio hujus temporis hæreticorum.* — In hoc ergo puncto, est prima sententia affirmans nullam dispositionem aut præparationem ex parte peccatoris adulsi requiri ut justificetur. Hæc fuit sententia Lutheri et Calvini, quam fere sequuntur omnes hujus temporis hæretici. Nam, licet non negent actus hominis in justificatione intercedere, et sine illis non fieri, negant tamen esse causam vel præparationem ad justitiam. Quod quidam maxime affirmant de actibus voluntatis; ut videre licet in Bellarmino, lib. 2 de Pœnitent., cap. 8 et 12; imo Lutherus eo pervenit ut diceret peccare hominem mortaliter dum facit quod in se est ut se ad justitiam præparet, ut in art. 36 Roffensis refert. Et simili modo, licet actu fidei justificationem tribuere soleant, nihil minus nolunt illam dispositionem vel causam justificationis appellare, sed dicunt esse necessarium actum fidei solum, ut manum, seu organum, aut medium quo possimus apprehendere et nobis applicare Christi justitiam, propter quam justi reputemur.

5. *Alii hæreticorum errores recensentur.* — Hæresis hæc ex aliis variis erroribus orta est: unus est, omnia opera quæ ante justificationem fiunt esse peccata; ex hoc enim optime infertur talia opera non posse præparare hominem ad gratiam. Hoc autem fundamentum satis impugnatum est in primo libro, ubi ostendimus charitatem seu statum gratie non esse circumstantiam necessariam ad operis boni honestatem, et ideo non omnia opera hominis peccatoris esse peccata, et maxime ea quæ ex fide et auxilio gratie fiunt, qualia sunt ea quæ hominem ad justificationem disponunt. Aliud principium hæreticorum est, in homine non esse liberos actus, et ideo non esse in potestate hominis se ad justificationem per actus suos præparare. Sed hic etiam

error in primo prolegomeno refutatus est. Et præterea ex illo potius sequitur non dari justificationem a peccato, quam non dari præparationem ad illam, quia si non est libertas, non est peccatum, et consequenter nec justificatio a peccato. Quod si isti pertinaciter dicant actum necessarium esse peccatum, et indigere remissione, cur non dicent actum amoris vel pœnitentiae esse necessario præmitendum, sive libere sive necessario fieri dicant? Quod si aliqui istorum dicant peccata libere committi, actus vero gratie non nisi ex necessitate, pauci quidem illorum ita distinguunt, tamen illud etiam secundum membrum satis a nobis impugnatum est, lib. 5, tractando de auxilio efficaci. Aliud magisque proprium fundamentum hæreticorum est, quia putant justificationem non fore gratuitam, si homo per propriam dispositionem illam consequatur. Unde objiciunt, quia jam justificatio non esset ex fide, sed ex operibus. Sed hoc quam frivolum sit, ex toto cursu hujus libri et sequentis, ac decimi et duodecimi multipliciter ostendetur.

6. *Prima assertio Scripturis fulcitur.* — Veritas ergo catholica in sequentibus propositionibus consistit. Prima est, ad justificationem impii necessariam esse præviam dispositionem, quæ per aliquem vel aliquos actus ejusdem hominis fiat. Ita docent communiter Theologi quos paulo post referam. Probatur primo ex Scripturis, in quibus sub conditione alicujus actus, vel remissio peccatorum, vel conversio Dei ad hominem per gratiam promittitur vel offertur. Talia sunt illud Ezechiel. 18 et 33: *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet*, etc.; et illud Zachar. 1: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos*; et illud Apocal. 2: *Si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad eum*; et Joan. 14: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus*, etc. Nam in his et similibus locis aliquid ex parte hominis postulatur, quod ab eo libere præstandum est, ut justitiam vel remissionem consequatur, nam per illos loquendi modos libertatis nostræ admonemur, ut Concilium Tridentinum dixit, et eo ipso quod non nisi sub tali conditione peccatorum remissio offertur, istiusmodi actus, ut dispositiones ex parte hominis, postulari significatur. Unde in aliis locis per verbum *præparandi*, eadem dispositio significatur, 1 Reg. 7: *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri, et præparate corda vestra*

Domino; Eccles. 2: Qui timent Dominum præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas; et Amos 4: *Postquam hæc fecero tibi, præparare in occursum Dei tui.*

7. *Idem docet Concilium Tridentinum.* — Secundo tradita est hæc veritas expresse in Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 5, dicente exordium justificationis sumi a vocatione, ut homines a Deo aversi, *per ejus excitantem et adjurantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratie libere assentiendo et cooperando, disponantur*; et cap. 6 subjugxit: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, etc.*; et cap. 7: *Hanc dispositionem seu præparationem justificatio ipsa consequitur, etc.*; et inferius dicitur justitiam distribui secundum *uniuersusque dispositionem et cooperationem*; et in canon. 3 et 4 aperte definitur hominem excitatum et adjutum a Deo *aliquid operari, quo ad obtainendam justificationis gratiam se disponat ac præparet*. Est ergo doctrina satis expresse a Concilio tradita, nec majori nunc indiget expositione; infra enim de singulis dispositionibus uberioris tractandum est, et ibi etiam ex Patribus confirmabitur. Nunc nobis sufficiat trita sententia Augustini, serm. 15 de verbis Apostoli: *Qui fecit te sine te, non te justificat sine te. Ergo fecit nescientem, justificat volentem*; et quod hæc voluntas debeat aliquo modo ex parte nostra præcedere per modum dispositionis ad remissionem peccatorum, multis docet in Enarrat. in Psalm. 144.

8. *Generalis ratio ad dispositionem moralis gratie firmandam.* — Tertio, redduntur a Theologis gravissimæ rationes; verumtamen, quoniam haec dispositio multiplex esse potest, seu ex pluribus actibus coalescit, et in singulis actibus ejus propria et peculiaris ratio necessitatis uniuscujusque invenitur, ideo inferius tractando de particularibus actibus, proprias singulorum rationes affermemus. Nunc vero generalis redi potest ex D. Thoma 1. 2, quæst. 109, artic. 6, ad 3: *Quia omnis forma (inquit) requirit susceptibile dispositionem*; et quest. 112, art. 2: *Primo (inquit) modo accipiendo gratiam (utique pro habituali), præexigitur ad gratiam aliqua gratie præparatio, quia nulla forma esse potest nisi in materia recte disposita*. Quia vero ex hac ratione colligere quis posset ad formam gratie requiri dispositionem physicam, et in ipsa essentia animæ receptam, quod in præcedenti capite rejectum est, ideo D. Thomas,

quæst. 113, a. 3, compleat rationem, dicens in unoquoque susceptibili requiri dispositionem secundum modum ejus, id est, accommodatam conditioni et naturæ ejus; homo autem secundum naturam suam habet quod sit liberi arbitrii; ergo fuit valde consentaneum ut homini jam utenti libero arbitrio, gratiam non infunderet, nisi disponendo ad illam per actum aliquem liberum, quo talem gratiam acceptaret. Dicitur autem homo gratiam acceptare, non quia habeat actum voluntatis, quo expresse ac formaliter ipsammet qualitatem gratiæ vel infusionem ejus velit, hic enim actus non solum necessarius non est, verum nec regulariter præcedit aut comitatur gratiæ infusionem, quia homo non cogitat de qualitate gratiæ vel infusione ejus, quando justificatur; imo a paucis sub illo expresso conceptu gratia cognoscitur, sed solum a doctis, qui etiam in illo puncto et opere de illa non cogitant, sed vel de peccatis suis, vel de Deo, et majestate ac bonitate ejus, vel de amicitia cum illo ineunda, quomodocumque contrahatur, sive per actus, sive per habitus. Igitur, quomodocumque se præparet ad reconciliacionem cum Deo, dicitur acceptare gratiam ejus implicitè et virtualiter, quia libere facit quod ad gratiam recipiendam est necessarium.

9. *Confirmatio ab effectu.* — Potestque hæc ratio a posteriori et quasi ab effectu confirmari. Nam, sicut ex multis infidelibus audientibus quidam recipiunt fidem, et non alii, ita etiam certum est ex multis adultis in peccato jacentibus quosdam justificari, et non alios, et ex pluribus recipientibus sacramentum baptismi vel pœnitentiae, quosdam recipere remissionem peccatorum, et non alios, et quosdam majorem gratiam recipere quam alios; sed hæc diversitas non potest proxime referri nisi in dispositionem hominis præparantis se ad gratiam suscipiendam; ergo signum est necessarium esse talem dispositionem. Major supponitur ut nota, nam, licet interdum non sit evidens apud homines, Deo evidentissima est, et nobis est ex principiis fidei certa, et ex doctrina Concilii Tridentini, sess. 6, cap. 7. Minor autem probatur, quia ex parte solius Dei non redditur sufficiens ratio, tum quia, licet ex parte eorum qui gratiam recipiunt possit ratio reddi ex parte gratiæ voluntatis Dei, tamen, ex parte eorum qui non justificantur, non potest ratio ultimata in Deum revocari, quia perditio non est ex Deo, sed ex homine; tum etiam quia Deus

ex parte sua paratus est ad infundendam gratiam habitualē omnibus, sed non omnibus infundit, quia hominis dispositionem expectat, ut dicitur Isai. 30, et exponit Augustinus in dictum Psalm. 146, et in exemplo de fide est manifestum, estque eadem ratio de gratia. Dices: simili modo probaretur necessariam esse dispositionem præviā ad actus ipsos gratiæ, vel actualem gratiam, quia etiam videmus quosdam converti, alios non converti ad prædicationem gratiæ; consequens autem falsum est, ut idem D. Thomas, dicto artic. 3, optime docet. Respondet negando paritatem rationis, nam, si sit sermo de propriis actibus liberis gratiæ vel actualibus auxiliis cooperantibus actu, utraque suo modo pendet ex immediata cooperatione hominis, quæ ab uno pro sua libertate non adhibetur, ab alio vero libere cooperante gratiæ adhibetur et ideo non oportet recurrere ad præviā dispositionem; habitus vero non infunditur cum immediata cooperatione nostra in ipsummet habitum, et ideo necessarium est rationem illius diversitatis ex prævia dispositione sumere. Si vero sit sermo de gratia actuali, ut significat tantum præviā motionem excitantem, seu præmoventem, sic non constat præcedere varietatem, vel inæqualitatem illius, saltem physicam; si autem præcedat, illa est ex sola voluntate Dei, et ideo necessarium non est rationem illius in diversam hominis dispositionem reducere.

10. *Assertio secunda communis.* — Dico secundo: dispositio ad gratiam duplex esse potest, scilicet, remota et proxima, seu imperfecta vel perfecta, seu ultima et non ultima. Hanc distinctionem tradit divus Thomas, dicta quæst. 112, articul. 2, ad 1, et est communis Theologorum, eamque aperte approbat Concilium Tridentinum, sess. 14, cap. 4, ubi distinguit contritionem perfectam et imperfectam, quæ distinctio eadem est, ut constabit, et in sessione sexta, capite sexto, ita describit dispositionem ad justificationem, ut ab imperfectis ad perfectam progrediatur, ut ex discursu ejus et verbis constat, et infra ostendetur. Ex Scriptura etiam facile est colligere distinctionem hanc; oportet tamen prius membra et eorum diversitatem explicare, quia in Scriptura non inveniuntur illa membra sub illis verbis remote vel proxime, etc.; tamen, si harum vocum significata intelligatur, facile res ipsa in Scriptura etiam inventetur, facile res ipsa in Scriptura etiam inventetur. Verba ergo illa ex philosophia sumptuant, et, servata proportione, in eadem signi-

ficatione in præsenti accipiuntur. Itaque dispositio proxima dicitur quæ est conjuncta cum forma, et ab illa non separatur quoad realem durationem, quia simul ac talis dispositio existit, forma infunditur; e contrario vero illa dicitur remota quæ, licet aliquo modo ad formam præparet, tempore tamen illam antecedit, neque immediate illi conjungitur, sed mediante alia dispositione, vel aliqua additione. Et quia hæc diversitas provenit ex diversitate perfectionis in ipsis actibus, ideo eadem dispositio remota imperfecta dicitur, proxima vero perfecta; et similiter proxima vocatur ultima, quia ultra illam non postulatur major, saltem ex necessitate; remota vero contraria ratione non ultima vocatur.

11. *Ab Scriptura deducitur dispositio proxima.* — Jam ergo probatur sigillatim utrumque membrum. Et quidem dispositio proxima ex Scriptura ostendi potest, quia in ea alicui dispositio hominis promittitur justificatio vel remissio peccati, tanquam infallibiliter et statim propter illam tribuenda; ergo datur aliqua dispositio ad gratiam proxima, perfecta, et ultima, juxta illius descriptionem. Antecedens probatur ex illo Psalm. 50: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies;* et clarior Psalm. 31: *Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti in pietatem peccati mei,* ubi omnes Sancti ponderant remissionem fuisse proxime conjunctam proposito confitendi, tanquam dispositiōnē ultimæ et perfectæ, et ideo verbum præteriti, *remisisti,* conjungi verbo futuri, *confitebor.* Et idem significatur Ezechiel. 33, in verbis illis: *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab iniuritate sua.* Nam illud: *In quacumque die,* perinde positum est ac si diceretur: Statim et sine mora; quod optime declaratur in æquiparatione quæ statim additur: *Et justus non poterit vivere in justitia sua, in quacumque die peccaverit.* Sicut ergo peccatum simpliciter, id est, mortale, est (ut ita dicam) ultima dispositio ad amissionem gratiæ, quæ in eodem puncto amittitur, in quo peccatum committitur, ita e contrario aliquis est actus conversionis in Deum ita perfectus, ut sit ultima dispositio ad gratiam, habens illam in eodem momento inseparabilem. De quo actu quis sit paulatim est dicendum. Nunc sufficit nobis testimonium Concilii Tridentini, session. 14, cap. 4, dicentis contritionem aliquando esse ita perfectam, ut, ante susceptionem sacramenti in re, cum voto ejus charitatem habeat

confertur. Unde idem Concilium statim subdit eamdem imperfectam contritionem peccatorum ad gratiam in sacramento obtinendam disponere. Quocirca, sicut duplex est justificatio, una extra sacramentum, quæ dici potest justificatio per se spectata, prout fuit semper ante legem gratiae, et altera in sacramento, ita in ordine ad utramque potest data distinctio applicari, et sic omnis dispositio ad gratiam, quæ sine sacramento in re suscepto non sufficit hominem ad justitiam perducere, dicitur dispositio imperfecta et remota ad gratiae infusionem, quasi ex natura rei, et sine privilegio spectata; proxima vero dispositio erit quæ statim absque sacramento imperat gratiam, quamvis nunc votum sacramenti necessario includat, ut idem Concilium, eodem cap. 4, sess. 14, et in sess. 6, cap. 4, definit. At vero respectu sacramenti proxima dispositio erit quæ in illo et per illud gratiam impetrat, etiamsi per se spectata remota et imperfecta sit. Et nihilominus poterit esse alia dispositio imperfecta et remota, etiam respectu sacramenti, nam fidei actus vel spei est aliqua dispositio, et cum sacramento etiam non sufficit, ut videbimus; imo neque aliqua attrito ita imperfecta, ut propositum absolutum mutandam vitam non includat, ut in materia de poenitentia ostensum est. Denique ex modo ac ordine quo Concilium Tridentinum, cap. 6, describit dispositionem ad justitiam, manifestum est aliquam esse adeo imperfectam, ut etiam cum sacramento ad justificationem non sufficiat. Quia vero ordo ad sacramentum est ex sola institutione, ordo vero ad justificationem per se spectatam est quasi ex natura rei, ideo absolute et simpliciter dispositio proxima dicitur quæ sufficit ad gratiam obtinendam per se et sine sacramento, et omnis alia dicitur remota; et ita semper loquemur, quoties simpliciter et sine alia declaratione his verbis utemui.

13. *Subdistinctio dispositonis.* — *Integra dispositio quid.* — *Partialis dispositonis descriptio.* — Adhuc vero, ut et usus verborum simplicior magisque sine æquivocatione sit, et distinctio inter membra, ac sufficienter disponit extra sacramentum, et seclusis privilegiis, ut est dolor imperfectus de peccatis, vel amor Dei imperfectus, vel in universum omnes actus virtutum moralium, eleemosynæ, et similes; alia vero est, quæ licet ad totam justitiam remote tantum seu inchoative disponit, ad aliquam ejus partem seu virtutem disponit proxime, si cut de actu fidei et spei diximus. Unde fit ut prior dispositio remota non sit per se ac simpli-

rium habituum et virtutum infusarum, ita dispositio ad justitiam proxima et adæquata plures actus includit, nimurum, fidei, spei, amoris et poenitentiae, ut colligitur ex Concilio Tridentino, dicto cap. 6 et 7, et canon. 3, et in sequentibus late dicendum est. Unde fit ut quilibet illorum actuum possit dici dispositio proxima non integra, sed quasi partialis. Proxima quidem, tum quia unusquisque illorum actuum per se et proxime est necessarius ad justitiam obtinendam; tum etiam quia unusquisque illorum, comparatus ad suam propriam virtutem, est per se sufficiens ac proxima et necessaria dispositio, nimurum actus fidei ad infusionem habitus fidei, actus spei ad suum habitum, actus vero amoris vel contritionis ad infusionem gratiae et charitatis, et consequenter etiam aliorum donorum. Partialis vero, quia nulla illarum sine aliis sufficit ad justitiam veram, quæ in gratia sanctificante et charitate consistit, obtinendam, ut postea videbimus. Unde ulterius est notanda differentia inter illos simplices actus, ex quibus illa integra dispositio consurgit, quod servant inter se ordinem generationis et præsuppositionis, quæ aliquando etiam cum prioritate durationis esse potest; nam actus fidei supponitur spei, et uterque actus contritionis, unde fieri potest ut actus fidei et spei tempore antecedant charitatem, et veram ac propriam justificationem, et sub ea ratione et appellatione solent inter dispositiones remotas et imperfectas computari, et ita nobis est de illis loquendum, ut ab hereticis etiam in verbis longius recedamus; actus vero contritionis vel amoris præsupponit alios actus, et est quasi forma complens integrum dispositionem proximam, quæ semper habet veram justificationem inseparabiliter conjunctam, et ideo quasi per antonomasiam ultima dispositio ad gratiam appellatur.

14. *Remota dispositio duplex.* — Atque hinc etiam dispositio remota duplex distingui potest. Una est, quæ per se nec ad justitiam totam habitualis, nec ad aliquem habitum ejus proxime ac sufficienter disponit extra sacramentum, et seclusis privilegiis, ut est dolor imperfectus de peccatis, vel amor Dei imperfectus, vel in universum omnes actus virtutum moralium, eleemosynæ, et similes; alia vero est, quæ licet ad totam justitiam remote tantum seu inchoative disponit, ad aliquam ejus partem seu virtutem disponit proxime, si cut de actu fidei et spei diximus. Unde fit ut prior dispositio remota non sit per se ac simpli-

citer necessaria, sicut est posterior. Et ratio est, quia actus fidei et spei per se habent ordinem ad gratiam sanctificantem, sunt enim fundamenta seu inchoationes ejus, et ideo talis dispositio, licet in predicto casu remota sit, nihilominus est per se necessaria. Aliæ vero dispositiones remotæ non ideo præcedunt, quia per se et ex parte ipsius gratiae necessariae sint, sed quasi ex naturali modo procedendi hominis, cui motio divinæ gratiae sese accommodat; est enim naturale homini ab imperfecto ad perfectum procedere, et ideo priusquam ad perfectam conversionem perveniat, paulatim per imperfectos actus procedit. Et hic est ordinarius modus procedendi in tota serie dispositionum ad justificationem, ut illam describit Concilium Tridentinum in dicto cap. 6, quamvis possit Deus subito justificare hominem, disponendo illum perfecte sine his remotis dispositionibus, ut notavit D. Thomas, dicta quæst. 112, art. 2, ad 1 et 2, et quæst. 113, artic. 8. Quæ omnia in sequentibus capitulis ex professo tractanda et declaranda sunt.

CAPUT VII.

UTRUM ACTUM AD GRATIAM DISPONENTEM SUPER-NATURALEM ESSE ET AUXILIO GRATIÆ ELICI-OFORTEAT.

1. *Ordo.* — Priusquam ad explicandos singulos actus ad gratiam habitualis disponentes descendamus, generatim explicandæ sunt aliquæ conditions seu proprietates illis communes. Quoniam vero fere omnes illæ dicunt habitudinem ad proximum principium talium actuum, ideo simul de illo dicemus, maxima tamen brevitate, quia in libro 2, 3 et 5 omnia fere quæ hic desiderari possunt tractata sunt.

2. *Actus ad habitualis gratiam disponens debet esse supernaturalis.* — Prima ergo proprietas actus disponentis ad gratiam habitualis, est ut sit supernaturalis, seu (quod perinde est) ut sit actus ex gratia vera elicitus, ita ut sine illa fieri non possit. Hanc assertiōnem tradit D. Thomas (qui in hoc sensu ait non posse hominem præparare se ad gratiam suis viribus), quæst. 109, art. 6, quæst. 112, artic. 2 et 3, et quæst. 113, artic. 3 et 7, et 3 contra gentes, cap. 149; Cajetanus et Ferraris, eisdem locis; Bonaventura, in 2, distinct. 28, artic. 2, quæst. 1, et ibi a fortiori Gregorius, et Capreolus, et Marsilius, quæst. 48, art. 3. Latius vero traditur a recentioribus Theolo-

gis, Dried., de Captivit. et redempt. gener. human., tract. 4, cap. 2, p. 2 illius, et libro de Concord., cap. 3; Ruardus, artic. 6 et 7; Bellarminus, libro de Grat. et liber. arbitr., cap. 5; Vega, libro 6 in Trident., cap. 3 et sequentibus, et in Opusculo de Justificatione, quæst. 8 et sequentibus; Soto, libro 2 de Natur. et grat., cap. 1 et 13, et in 4, distinct. 14, quæst. 2. Potestque assertio intelligi tam de dispositione proxima quam de remota, et de utraque accipienda est. Et de proxima quidem res est nota, ejus tamen fundamenta sumenda sunt ex dictis in lib. 2 de necessitate gratiae ad actus pietatis, et in prolegomen. 3, ubi contra Semipelagianos diximus initium salutis non esse ex nobis, sed ex gratia, quod in lib. 4, cap. 13 et sequentibus, latius prosecuti sumus. Ex priori enim loco tale concludit argumentum: proxima dispositio ad gratiam habitualiter in actibus fidei, spei, charitatis et poenitentiae, prout necessarii sunt ad salutem, continetur, ut in discursu hujus libri ostendemus; sed illi actus sunt supernaturales, et sine gratia fieri non possunt, ut in dicto libr. 4 ostensum est; ergo actus disponentes proxime ad gratiam seu justificationem, supernaturales et ex gratia esse debent. Ex altero vero loco non minus efficax argumentum sumitur, quod in sequenti puncto declarabimus.

3. *Tridentini confirmatio.* — Vazquez 1 p., disp. 91, c. 11, num. 89 et seq., aliter interpretatur Trident. — Nunc ergo solum libet ad confirmationem hujus veritatis afferre singularem Concilii Tridentini hujus veritatis definitionem, sess. 6, canon. 3, quod sic habet: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritu Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut panitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Circa quæ verba non omittam advertere (erit enim pro infra dicendis necessarium) non defuisse scriptorem Theologum, qui canonem illum de justificationis gratia, prout omne auxilium, quo a principio ad justitiam movemur, comprehendit, interpretatus fuerit, ea solum ratione motus, quod in primo et secundo canone Concilium damnavit Pelagianos, unde infert in canone tertio damnare Semipelagianos; tum quia alias nullum canonem contra Semipelagianos Concilium Tridentinum edidisset; tum etiam quia Pelagius non dicebat a Deo concedi gratiam remissionis peccatorum propter opera propria virtute facta, sed